

Helsingborg 2007-02-02

Uppdrag gransknings bevakning av de förgiftningsskador som tandköterskor fått i sina kontakter med amalgam och kvicksilver (2006-05-28).

Det finns ingen i dag som tvivlar på att kvicksilver är mycket giftigt, men att avgöra vad som är en skada som beror på kvicksilver verkar vara mer komplicerat. **En bit amalgam består till hälften av kvicksilver.** Förr i tiden knådade tandköterskorna amalgamet i händerna. Vissa sorter värmdes även över öppen låga och någon upplysning om hur farligt det kunde vara fick inte tandköterskorna vetskap om. **Och hur mår tandköterskorna i dag, 20-30 eller kanske 40 år efter att dom utsatts för ämnet beror de sjukdomar sjuksköterskorna har fått enbart på deras kvicksilverhantering.**

Ingen verkar veta riktigt säkert och det är ett kontroversiellt ämne som drar upp mycket känslor. Till och med forskarvärlden är splittrad. Men i Norge visas nu en mindre förstudie att en del tandköterskor har blivit skadade och forskarna vill gå vidare och studera fler än dom 39 kvicksilverskadade som var med i den första undersökningen.

I Sverige undrar två före detta tandköterskor varför ingenting händer i Sverige efter reportaget om kvicksilver. Före detta tandköterska-1: När jag gick tandköterskeskolan sades det att man skulle vara försiktig med kvicksilvret. **Hade jag vetat då, vad jag vet i dag då skulle jag inte jobbat inom tandvården.**

Tandköterska-2: det var med blandade känslor jag tittade på det här programmet. Jag trodde att jag arbetade i en ren och bra miljö och att vi gjorde nånting som var bra.

Ann-Marie Nilsson och Elmi Lindblom blev sjuka på jobbet, dom har båda kvicksilverförgiftning godkänd som arbetsskada.

Debatten om kvicksilver och tandvårdspersonal förs inte i Sverige just nu. I Danmark och Norge är det tvärtom. Det Norska TV-programmet, Brännpunkt har bett universitetet i Bergen att göra en undersökning om kvicksilver och resultatet är det här: Det här är 70% kvicksilver. Vi skall göra amalgam som förr i tiden. **Värmen får kvicksilvret att pärla fram. Det farligaste är inte det du inte ser: Ångorna. 80% tas upp i lungorna och fördelas i kroppen och en del når hjärnan där det lagras. Programmet handlar inte om tänder utan om dem som dagligen hanterade kvicksilver utan att veta om de utsattes för.**

Vi har initierat en undersökning av tandköterskor i bergen. 25% angav att de hade neurologiska skador, men ingen tror dem. Läkarna skriver ut lyckopiller och ingen får yrkesskadeersättning. **Minst 10000 kvinnor var tandköterskor 1960-1990. Det de gjorde dagligen skulle ingen göra i dag.** Tandläkare var storförbrukare av kvicksilver som avger mycket giftiga ångor. Den lagras i kroppens fettvävnad och lillhjärnan där den skadar nervsystemet. Förgiftningssymptomen har gett bland annat: Synrubbingar, nedsatt rörlighet, diaré, extrem trötthet, ångest, minnesluckor, darrningar, menstruationsbesvär. Det var

tandsköterskor som tillredde amalgam ända fram på 90-talet som kom i daglig kontakt med amalgam och kvicksilver som drabbades av de symptom som finns beskrivna som ovan.

I Telemark möter vi Tordis, hon började som tandsköterska 1969. Som alla andra knådade hon amalgamet för att hålla det mjukt. Jag tog det i handflatan och knådade det sen höll vi det i handen allteftersom tandläkaren behövde mer lade vi det på en liten spatel. Hade du handskar på dig? Nej inte 1969. Slog det dig aldrig att det kunde vara farligt? Ingen varnade dig? Nej.

Gränsvärdena för kvicksilver i luften varierar kraftigt. Gränsen för en arbetsdag i Norge är 50 mikrogram/m³ luft. Men WHO har en mycket lägre gräns, 20 mikrogram.

1973 gjordes 15 mätningar som visade på ett genomsnitt på 28 mikrogram i snitt. Rekordet hade en mottagning med 400 mikrogram. Undersökningen bekräftar det Gerd och Tordis säger. Kviksilver spilldes, det saknades ventilation.

Dag Ellingsen, överläkare på Statens Arbetsmiljöinstitut: man måste se det här i ljuset av den här tiden. Men i dag är sådant här oacceptabelt. Man trodde att kvicksilvret inte var så giftigt som det nu har visat sig vara. Men det blev värre. Efter kriget var munhälsan dålig i Skandinavien. Karies förstörde vuxnas och barns tänder. Vapnet blev kopparamalgam. Det bestod av 70% kvicksilver och var idealiskt till mjölkttänder. Kopparen var antiseptisk och man kunde laga även orena ytor. Men kopparamalgamet hade en stor nackdel, det måste kokas först. Eftersom kokningen avgav ångor från amalgamet blev det till en stor hälsofara när användarna andades in ångorna från det kokande amalgamet.

Det var små tabletter som vi la i en sked och värmdes över öppen låga tills kvicksilverpärlorna kom ut. Då mosade man dem i en liten mortel och sen knådade vi det i handen. Så gjorde Tordis, varje halvtimme, varje dag, i många år. Men på slutet av 70-talet blev hon sjuk och sen förtidspensionerad. Gerd jobbade också med kopparamalgam en bit in på 80-talet. Under utbildningen ingick kopparamalgamet i undervisningen. Men ingen sa att det kunde vara farligt. Nej, aldrig. Då hade jag aldrig gjort det här. Det här var ju standardundervisning. Amalgamet hanterades flera gånger dagligen.

När Gerd och Tordis insjuknar får de samma besked av läkare, forskare, arbetsmiljöverk och rättsystemet: Skadorna beror inte på kvicksilver; doserna är för låga.

Arbetskyddsstyrelsen hade tillsyn över arbetsmiljön men märkte ingenting. Vi stödde oss på forskning som sa att nivåerna oftast var godtagbara. Ande ni inte att något kunde vara galet?

Tordis: när tandläkaren bad mig hjälpa till med något rutinmässigt så kunde jag fråga: Vad är det? Sen dröjde det en stund innan jag kom på vad tandläkaren menade. Till sist blev det så illa att jag inte kunde orientera mig. Men så småningom blev det värre. Tordis får magbesvär, synrubbningar, blödningar---blir extremt trött, får tryck i hjärnan, darrningar. Tordis: Det var en dag jag hade så kraftiga spasmer att jag satt ensam i badet och var helt desorienterad.

Gerd Lyse blev också sjuk och fick följande symptom: Minnesluckor, koncentrationssvårigheter, ångest, depression, synstörningar, humörsvängningar och muskelsmärter. Det här kom sakta men säkert. Sen fick jag diagnosen parkinsons sjukdom i december 2000 strax före jul. Kan det här bero på kvicksilvret- absolut tror jag det? Men ingen tror dem.

Läkarna har gett vissa lyckopiller medan andra har hänvisats till hypokondrikerkliniker för symptomen är farligt lik psykiska besvär. Kvinnorna som söker hjälp är i de flesta fall mellan 50-60 år gamla.

I Stockholm möter vi Mats Berlin, han är professor meritus i miljömedicin. Han har varit med om att fastställa WHO:s gränsvärden för kvicksilver. Han bekräftar att diagnosen är svårställd.

Professor Berlin: Doktorer har väldigt liten kunskap om kvicksilverförgiftning. Berlin känner väl till problemet. Han anser att många har andats in för mycket kvicksilverångor. Även dagens gränsvärden är för höga. Ingen exponering är bäst, alla biologiska celler och organismer är känsliga för kvicksilver.

I Seattle finns några av världens främsta kvicksilverexperter. Ingen vet mer om tandvårdspersonal än forskarna här. Batelle som är ett internationellt forskningsinstitut i USA anlitas ofta av myndigheterna. Batelle har undersökt 6000 tandläkare och tandsköterskor. Testerna kan påvisa neurologiska skador, Till exempel av kvicksilver. Tandvårdspersonal som har undersökts här har utsatts för mycket lägre doser än de som varit vanliga i Norge fram till 90-talet. **Även vid så låga doser hittar man skador på de undersökta.**

Diana Echeverria, projektledare Batelle: En persons förmåga att flytta sitt finger så fort som möjligt visar på hur reaktionsförmågan är. Förmågan att hålla ett föremål stadigt mellan fingrarna utan att darra är försämrad när man utsätts för kvicksilver. Sifferminnet är försämrat. Vi ser en ökning av antalet symptom. Men inte som helhet, utan mest när det gäller minnet, koncentrationssvårigheter och oro.

Nils Roar Gjerdet, professor i odontologi på Universitetet i Bergen experimenterar med koppamalgam: nu ska vi se vad som händer när vi gör det som tandsköterskorna gjorde flera gånger dagligen. Skillnaden är att vi har handskar och dragskåp. Den som mäter är yrkeshygieniker. Tillåten dos i Norge är 50 mikrogram/kubikmeter luft per dag. Här kommer kvicksilvret = 36 mikrogram. Koppamalgamet värms upp och har nu tydliga kvicksilverpärlor på ytan. Blandningen läggs nu i en mortel---. **Mätgränsen visar nu på över 1000 mikrogram. Hur mycket över vet vi inte. Sker det över en längre tid är det mycket oroande. Då är faran för att få i sig mycket kvicksilver väldigt stor. Några som vi har intervjuat har gjort så här varje halvtimme fem dagar i veckan i många år. Vad tänker du då? Att du kan ha varit utsatt för väldigt höga doser i ditt arbetsliv.**

Arbetsmedicinska Institutionen i Bergen har gjort en utredning på vårt initiativ. De intervjuade var tandsköterskor 1960-1990. 25% uppger att de ofta eller mycket ofta har neurologiska besvär. De har jämförts med sjukvårdsbiträden i samma ålder.

Tandsköterskorna har mycket större besvär på fyra punkter: Darrningar, hjärt/lungproblem, depression och minnesluckor. Lågt räknat arbetade 1000 kvinnor under denna perioden. Några hade bättre miljö och vissa tål kvicksilver bättre. Men många har fått i sig för mycket giftiga ångor. Det medger även Arbetsmiljöverket för oss. Men brist på data och urinprover gör ytterligare utredningar svåra.

Dag Ellingsen: en stor del av problemet beror på bristande dokumentation över exponeringen på individnivå. Det försvårar forskning och utredning.

Mats Berlin: Andra håller inte med. Mats Berlin föreslår magnetröntgen av hjärnan. Då kan man kartlägga skadorna.

Anslag måste beviljas för att man skall kunna gå vidare, annars får vi inte svar förrän tandsköterskorna har dött. Först då, vid en obduktion kan man hitta kvicksilvret. I dag är kvicksilverhanteringen hårt reglerad och miljöministern överväger ett totalförbud på grund av giftigheten. Det sa ingen till Tordis Klausen. Hon visste inte att hon kunde bli förgiftad. Det upptäckte hon själv. **I dag anklagar hon alla som borde ha vetat: Statens Hälsoinstitut, Hälsovårdsmyndigheten, AMS, Arbetsmiljöverket och arbetarskyddsstyrelsen.** Det är dessa och många fler som är skyldiga att informera arbetstagarna. Ingen av dem har fått ersättning för yrkesskada. Gerd har skickats runt till olika läkare i flera år. **Gerd har sagt: jag accepterar att de vet lite, men inte att de är passiva.** Gerd är 50 år och förtidspensionerad. Två dagar efter intervjun uppsökte Gerd sin husläkare i hopp om att bli trodd. Läkaren erbjöd nya smärtstillande mediciner som visade sig vara ”LYCKOPILLER”

Det blev stor uppståndelse i både Norge och Danmark efter att det här reportaget hade sänts. Många kände igen sig och norska brännpunkts redaktion blev nerringd. Samtalen handlade om sjukdomar. Men ett nytt mönster växte också fram. Fler och fler berättelser handlade nämligen om barnen.

Mamma: 1970 föddes Kenneth, stolta föräldrar hade fått sitt första barn. Han verkade vara ett friskt barn när vi fick honom. Men så började det. Det kom i rask följd---allt. Föräldrarna började misstänka att något var fel med honom. Efter många besök hos en barnläkare skickades han till hörselcentralen. Hörselnerverna var förstörda, han hade bara hörselrester kvar. Nio månader går och fler bekymmer dyker upp. Kenneth får inget hår. Sen följde en ny omgång på Haukelands hudavdelning. De kunde inte ställa någon diagnos. Håret kom bara inte. Jag ansågs som smått hysterisk för att jag undrade över mitt barn. Men det visade sig att jag hade rätt. Över 100 tandsköterskor har berättat att de har barn med problem. Men myndigheterna trodde dem inte. Stortinget sa nej, till en nationell granskning. Arbetsmiljöverket skulle utreda saken. I juli var man klar. På andra håll förstår man inte denna skepsis.

Karin Warfvinger professor i oftalmologi på Lunds Universitet: Här har man i många år forskat på hur kvicksilver påverkar foster och barn. Man har också studerat möss, råttor och apor och resultatet är tvetydigt. Om ett foster får kvicksilver under första eller andra tremestern och får in det i sina celler är en normal fosterutveckling utesluten. Jag är säker på att någon form av skada har uppstått. Karin Warfvinger visar oss hur kvicksilver lagras hos fostret. På otaliga objektglas ligger bitar av aphjärnor. Dessa apor har utsatts för kvicksilverånga som foster. Doserna motsvarar tandsköterskornas påverkan under 60 och 70-talet. KW visar hur lillhjärnan har påverkats av en ackumulation från kvicksilver i lillhjärnan från en apunge.

Trygve Eklund, Statens Arbetsmiljöinstitut: Vi kan inte finna någon stark yrkesmässig koppling till eftersom det till att börja med är svårt att se att ny forskning skulle ge andra resultat än dagens.

Brännpunkt: Kenneths första skoldag---. En liten förväntansfull kropp. Väldigt liten-han växer för lite. Det blir tydligare med åren.

Lilian Seim, mamma till Kenneth: Vi började tänka : Oj, kan det vara något mer? Så fick vi honom undersökt på barnsjukhuset och han var kortväxt. Han hade tillväxtproblem. Brännpunkt frågar: Vilken prognos fick han? Lilian seim: vi fick veta att han producerade för lite tillväxthormoner. Så han fick tillskott från 12-18 års ålder, många hundra sprutor. Han skulle bli 150cm utan tillväxthormon och utan 164 cm.

Linda Jones, Psykologiska Institutet Massey University: en studie av mödrar har gett en skrämmande statistik över skador på barnen 18,7% hade fått missbildade barn. 13,5% hade barn med inlärningssvårigheter. 23,6% hade fått missfall och 21% hade svårt för att bli gravida.

Brännpunkt: Lillian Seim har flera barn. Dottern och barnbarnet är på besök i dag, dottern och barnbarnet är på besök den här dagen. Dottern och yngste sonen föddes friska sen deras mamma slutade arbeta som tandsköterska och de är båda friska. Men Kenneth gick från kris till kris. Lillian Seim: Vi var på hudkliniken, hörselkliniken, barnkliniken och odontologen. Professorn på barnkliniken tog med journalen till en konferens i USA för att se om någon kunde ställa en diagnos. ”Vi tänkte: Nu---!” men han sa att det måste vara en engångsföreteelse. ”Vi hittar ingen diagnos.” Men ingen hade frågat vad Lillian Seim hade jobbat med innan hon fick Kenneth.

Brännpunkt: På Nya zeeland utbildas tandsköterskor på 50 och 60-talet. De skulle täcka ett skriande behov av tandsköterskor. Ingen varnade dem för koppamalgamet (kvicksilvret) som de hanterade. Men 1974 upptäckte man att något var fruktansvärt fel. Sköterskorna fick depressioner, blödningar, minnessvikt och darrningar. Facket misstänkte kvicksilverförgiftning och samtliga testades. Det framkom att många hade för höga halter av kvicksilver i blodet. De fick tjänstledigt tills nivåerna var normala. Mottagningarna renoverades, koppamalgamet försvann. Sen glömdes det bort, vardagen återvände till mottagningarna. Testresultaten försvann och problemen glömdes bort, tills tandsköterskorna kontaktar myndigheterna på 90-talet. De oroar sig för sina barns hälsa och ber att få utredas. Arbetsmiljöverket känner inte till den Nyzeeländska forskningen. Efter att ha visat resumen fortsätter vi intervjun. De tvivlar på att mödrar och barn har skadats.

Under debatten på 80-talet uppsökte många tandsköterskor läkare utan att få en diagnos. Myndigheterna vill inte finansiera en större utredning, men vissa kan ha betalt ett mycket högt pris. På hösten 2003 blir Lillian Seims son Kenneth allvarligt sjuk. Han får lungfibros och i februari 2004 är det slut. Kenneth sa: ”Klandra inte dig själv, mamma men kan det vara så att din graviditet med mig var annorlunda.” Det känns bittert om kvicksilvret har förstört så många liv.

Före detta tandsköterska och tandhygienist som sett uppdrag granskningens film: det var med blandade känslor jag tog del av det här. Jag kände mig ledsen, jag kände en mäktig ilska. Allt det här som framgår i den här filmen det är sådant som vi har redovisat för alla myndigheter. Ingen stans har man tagit det här på allvar eller erkänt problematiken.

I en enkät som gjordes i början på 90-talet visar det på att personal i Sverige rapporterat samma symptom också för barnen, som beskriver bland annat synrubbningar, yrsel, huvudvärk och en extrem trötthet

I Danmark tas nu krafttag i kvicksilverfrågan. När Danmarks TV följde upp de norska reportagen så ringde 1500 oroliga tandsköterskor sitt fackförbund.

Arbetsmiljökonsulent i Danmark: Vi har krävt att myndigheterna tar problemen på allvar och att myndigheterna tar problemen för kvicksilver på 70-talet på största allvar. Och det går myndigheterna med på. Vad är det för myndigheter? Bland annat AMS, Arbetsmiljöverket och Arbetsskadenämnden. Har ni alla myndigheter bakom er?

Tandhälsosekreterarnas förbund i Danmark: Danmark sa först, att här har vi inga problem men nu har 1500 personer berättat att de har problem. Det visar bara att den här yrkesgruppen inte har sagt ifrån förut.

Nu startar den danska regeringen ett trepunktsprogram för att undersöka kvicksilvrets farlighet. Alla stenar skall lyftas i frågan, enligt regeringen. Ett nordiskt expertmöte skall arrangeras nu i vår. Det skall göras en objektiv genomgång av all litteratur. Det skall göras en studie av sjukdomsstatistik hos tandvårdspersonal. Det skall göras en undersökning av viss personal som arbetat före 1985. Det skall utarbetas ett gemensamt underlag för dom undersökningar som nu skall göras.

Överläkare Nils Ebbehøj: det verkar klart att mer forskning på området behövs. Ebbehøj, motsäger till en del kvicksilverdrabbades oro. Undersökningargjorda på bland annat industrianställda visade visserligen små förändringar av bland annat minne och koordination hos dem som utsatts för kvicksilver. Det har gjorts några undersökningar som visar att vid låga nivåer, som på tandläkarmottagningarna så har man funnit små förändringar i stora grupper. Vidare fortsätter Ebbehøj så här: Men när det gäller fosterskador så är tandvårdspersonal studerade och där finns inga bevis för att personal eller deras barn har skadats. Flera stora undersökningar visar att inga fosterskador har hittats. Man har letat efter missfall, men inte hittat något, trots att man har undersökt 70-80000 tandsköterskor och tandvårdspersonal.

Att denna fråga är kontroversiell syns tydligt. Det danska sällskapet för arbets och miljömedicin ifrågasätter både fack och myndigheter i ett uttalande som delades ut. Risken med kvicksilver för tandvårdspersonal är överdriven säger dom. Få anställda har skadats och nu riskerar personal att felinformeras och skrämmas upp i onödan.

Arbetsmiljökonsulent i Danmark: Vi har problem med överläkare på Arbetsmedicinska Kliniken, som hör till sjukhusväsendet. De tror inte som vi på det här problemet. Vi försöker få dem att undersöka saken närmare.

Ann-Marie Nilsson och Ellen Lindblom har båda fått kvicksilverförgiftning erkänd som arbetsskada. Men andra som sökt ersättning senare har fått nej. Det saknas vetenskapliga bevis. Frågan är nu, vad gör svenska fack och myndigheter?

Den norska regeringen har avsatt en miljon kronor för att undersöka tandsköterskorna, vilket är för lite enligt de inblandade. Den danska regeringen har alltså startat ett fempunktsprogram för att reda ut alla frågetecken.

Eva nordmark , ordförande i SKTF: Vi har gått ut med ett brev och uppmanat våra medlemmar att kontakta förbundet, att gå in på vår hemsida. Vi har en undersökning på gång där vi försöker kartlägga hur det ser ut för våra medlemmar när det gäller de här problemen. Vi har också skrivit till arbetslivsministern (Hans Karlsson) där vi kräver en oberoende utredning för att ta reda på vilka effekter det kan ge av lågdosexponering över tid.

Leif Aringer, överläkare Arbetsmiljöverket: Jag vill först tala om att Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över arbetsmiljön och att vi måste hålla oss ajour med forskningen hela tiden. Informera om forskningsresultaten, men framförallt göra regler för arbetsmiljön och kontrollera att reglerna följs. Det är vår roll i det hela. Kvicksilver är ett mycket giftigt ämne, det är ju välkänt och är allmänt accepterat. Frågan är vilka doser som är farliga, det är väl det som vi behöver diskutera? I svensk arbetsmiljö går det inte att mäta några halter av kvicksilver. Det viktiga är att kontrollera dagens arbetsmiljö och att gå tillbaka, se och hjälpa personer med misstänkta arbetsskador. Men i Norge gick det alldeles utmärkt att mäta kvicksilverångorna. Om man vill kan man göra det mesta, men tyvärr gör man bara det man vill göra vid tillfällena då man inte vill belysa ett problem.

Margareta Molius, ordförande i tandvårdsskadeförbundet: MM har hållit på med kvicksilverfrågan i 20 år. Det är ju bra att få höra att man nu anser att kvicksilver är så giftigt som det faktiskt är. Det är ju en information som tandvårdspersonalen aldrig har fått. Det ligger ett stort ansvar på alla myndigheter och arbetsgivare och framförallt på utbildningarna där man inte har gett ut den här informationen om hur farligt kvicksilver är och att det dessutom var dödskallemärkt. Hur vi har behövt och hanterat det här är därför att vi har fått fel information om tandsköterskor som jobbade med amalgam på 40,50,60-talet.

Man vet att tandläkare har omkommit i kvicksilverförgiftning på 50-talet i England. Men frågan är just doserna, man trodde nog att amalgamet var en form som hade en lägre giftighet. Det hade det kanske i viss mån, men var gränserna går har man inte haft klart för sig och allteftersom studier och nya forskningsresultat har kommit så har man sänkt gränserna. En sak som är viktigt att få fram nu när vi diskuterar oron i Norge, det är informationen om hur det såg ut i Sverige. Vi har en överblick ner till 70-talet och senare. Jag har gått igenom gamla mätresultat. Man kan mäta kvicksilver i urin på tandvårdspersonal och göra jämförelser med de norska studierna. Till en viss lättnad kan jag säga att om man jämför med de halter som man hade i Norge vid samma tid på 70-talet i Sverige så var de svenska halterna bara en fjärdedel utav den norska. Det kändes ju bra. Sedan har vi bedrivit intensiva kampanjer mot tandvården genom åren i flera omgångar. Kvicksilverhalterna har sjunkit till en tiondel på 80-talet.

TV-1: Hur många av den här gruppen som arbetade på 50och 60-talet kan ha blivit skadade, vet vi det?

SKTF: Vi är inne på år 2006 i dag och tycker att det är oacceptabelt att vi inte vet mer, det borde faktiskt efter så pass många år utav den här frågan vara rimligt att vi visste mer och att ord som står mot ord i forskningen sätter hinder för oss att driva våra medlemmars ärenden. 1995 prövade försäkringsöverdomstolen ett ärende och att de ansåg att man inte kunde bevisa sambandet med kvicksilver utifrån att forskningen inte har kommit längre. Då menar jag att forskningen tar ett ansvar här och att regeringen ser till att vi får en oberoende utredning och att man satsar på forskning i den här frågan.

Hur anser du att SKTF som fackförbundet och myndigheterna har behandlat den här frågan, Margaretha Moillius: Man har varit rätt så ointresserad, det var ju en stor drive på 80-talets slut när dom här fyra fick sina arbetsskador godkända. Därefter blev det plötsligt tvärstopp så att Riksförsäkringsverket gick ut med en order och sa att samtliga andra ärenden som hade blivit godkända i lägre instanser skulle stoppas och överklagas. Efter det så var det ingen som fick arbetsskadorna godkända. Det stora bekymret är ju att SKTF och HTF inte har dom här som medlemmar i dag eftersom detta är kvinnor som började arbeta i 13, 14, 15-årsåldern och kunde bli sjuka efter ett halvår och ibland efter 8,10, 15 års tid. Hur stor grupp handlar det om i dag som lever i dag. Vi har haft kontakt med nästan 200 som jag har på listan. Sen har jag haft kontakt med lika många till. Under åren så är det ju så att allihop av de här har beskrivit att de inte har orkat, de har blivit sjuka, de har blivit sjukpensionerade på urusla pensioner och dom har heller aldrig fått reda på varför dom blivit sjuka. Dom har inte haft kunskapen om varför kvicksilvret beter sig så som det gör i människokroppen. Därför har dom inte förstått att det är det här med kvicksilvret och amalgamet i arbetet som legat till grund för deras sjukdomstillstånd.

TV-1: Det är grupper före 70-talet som vi pratar om, som kanske i dag är kvicksilverförgiftade men som inte har fått det bekräftat. Kommer ni att göra en undersökning på just den här gruppen? Jag tror att det är upp till forskare att ta initiativet och naturligtvis också att ligga på försäkringskassan och påminna om att man finns och att man kräver en utredning.

Margaretha Moillius, ordförande i Tandvårdsskadeförbundet: det är så här att även dom som har lyckats att hitta en läkare som är kunnig på det här området och dom har fått sina läkarintyg så har det ju varit ett konstant problem med att samtliga här har fått beskedet att ” du är inte kvicksilverförgiftad.” Jag fick ett telefonsamtal i går från en kvinna som har arbetat i en steril miljö och inte varit tandsköterska utan varit sterilbiträde. Hon hade alltså hållit på att diska kvicksilverkontaminerade instrument, och liknande. Hon fick ständiga lunginflammationer som hennes verksläkare bedömde var av kemisk natur. Så blev hon remitterad till en yrkesmedicinare och denna yrkesmedicinare ringer upp henne och säger: ”Du inbillar dig väl inte att du är kvicksilverförgiftad, du har fibromyalgi.” det säger den här yrkesmedicinaren rakt ut i telefonen innan han har träffat henne tyvärr är det just den här attityden som har mött praktiskt taget alla utav dem som vi har haft kontakt med.

TV-1: det verkar ju vara väldigt svårt att avgöra. Är det kvicksilverförgiftning är det inte det man har undersökt i den här gruppen. Det är väldigt diffusa symptom. Finns det en risk att man avfärdar dom här kvinnorna för att de just är kvinnor.

Margaretha Moillius: Vi har rapporterat i så många år om de här effekterna av kvicksilverhanteringen och ingen har överhuvudtaget lyssnat eller gjort någonting. Att lämna över det till forskarvärlden när man pratar om att det finns olika uppfattningar kan kanske öppna för vissa lösningar. Jag vet inte om det är sådana här symptom som man kan strunta i när man ser att vi hade 130 stycken tandsköterskor i gruppen där vi hade 3 styck ALS-fall och det är normalt att det finns 1 styck ALS-fall på 50000 individer. Vi har flera MS-fall, vi har 2 hjärntumörer bland 130 personer. Då är det inga diffusa sjukdomssymptom. Det handlar om mycket allvarliga sjukdomstillstånd som leder till döden. Då kan man inte säga att det skall vi forska på.

Börje Wigström
Dalhemsvägen 126 A
254 63 Helsingborg

E-mail borje.wigstrom@bredband2.com